

MAISEMANHOITOSUUNNITELMA

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

LEADER
**Peräpohjolan
Kehitys**

Kemin Laitakari ry

Sisällysluettelo

1.	Johdanto	3
2.	Saaren perusfaktat.....	3
2.1.	Sijainti, saavutettavuus ja omistus	3
2.2.	Kaavoitus ja käyttöoikeus	6
2.3.	Saaren menneisyys ja nykytilanne.....	7
3.	Saaren maiseman/ luonnon pääalueet	8
3.1.	Rauhanlahden satama-alue.....	8
3.1.1.	Ison laiturin ranta-alue	8
3.1.2.	Rimamöljä.....	8
3.2.	Puistoalue/Baana.....	9
3.2.1.	Puistopolku risteyksestä pohjoispäähän	9
3.2.2.	Risteysalue saaren laella/Baana	9
3.2.3.	Puistopolku risteyksestä keskisaareen	9
3.3.	Kulttuurihistoriallinen puistoalue (Saha, Voimala, Kuivaamo).....	9
3.3.1.	Saha	9
3.3.2.	Voimala	9
3.3.3.	Kuivaamo	9
3.4.	Retkeilyalue	10
3.4.1.	Laavu 1.....	10
3.4.2.	Laavu 2.....	10
3.4.3.	Entisen konttorin ympäristö.....	10
3.4.4.	Perinnemaisema / laidunnettu keto.....	10
3.5.	Luontoalue.....	10
3.5.1.	Monokulttuuri/Vadelmapensaikko	10
3.5.2.	Hiekkaranta/Rantabulevardi	11
3.5.3.	Rimamöljä.....	11
3.5.4.	Kaakon lahti	11
3.5.5.	Lehtomainen tuore kangas.....	11
4.	Erikoiskohteiden kuvaus	12
4.1.	Rauhanlahden satama-alue.....	12
4.2.	Risteysalue saaren laella.....	12
4.3.	Kulttuurihistoriallinen Puistoalue (Saha, Voimala, Kuivaamo).....	12
4.4.	Retkeilyalue (Laavu 2).....	12

4.5.	Retkeilyalue (Perinnemaisema/Laidunnettu keto)	12
4.6.	Luontoalue (Hiekkaranta ja rantabulevardi)	12
4.7.	Luontoalue (kaakon lahti).....	13
5.	Suojelukohteet.....	13
5.1.	Kasvillisuus.....	13
5.2.	Kulttuurijäännökset (esim. rauniot, rannat, rimamöljät)	14
5.3.	Vaaralliset, toimenpiteitä vaativat ympäristöt (kellarit, kaivot, rima-alueet).....	14
6.	Maisemanhoidon tarpeelliset toimenpiteet	16
6.1.	Yleishoito/metsiköt ja niiden nykytila - tavoitetila.....	16
6.2.	Kulkuväylät - myös lampaiden kannalta	17
6.3.	Kulttuurijäännöksen ympäristö	17

1. Johdanto

Laitakari on Kemin edustalla sijaitseva saari, jonka historia ja nykytilanne muodostavat erittäin mielenkiintoisen kokonaisuuden. Saareen perustettiin vuonna 1862 höyrysaha, joka lakkautettiin 1939. Laitakari-ssa oli aikoinaan jopa 350 asukasta, joista viimeiset lähtivät mantereelle 1966.

Suomesta löytyy myös muita saaria, joilla on samantyyppinen menneisyys. Laitakarista melko ainutlaatuisen tekee se, että saari yhdistää seuraavat elementit:

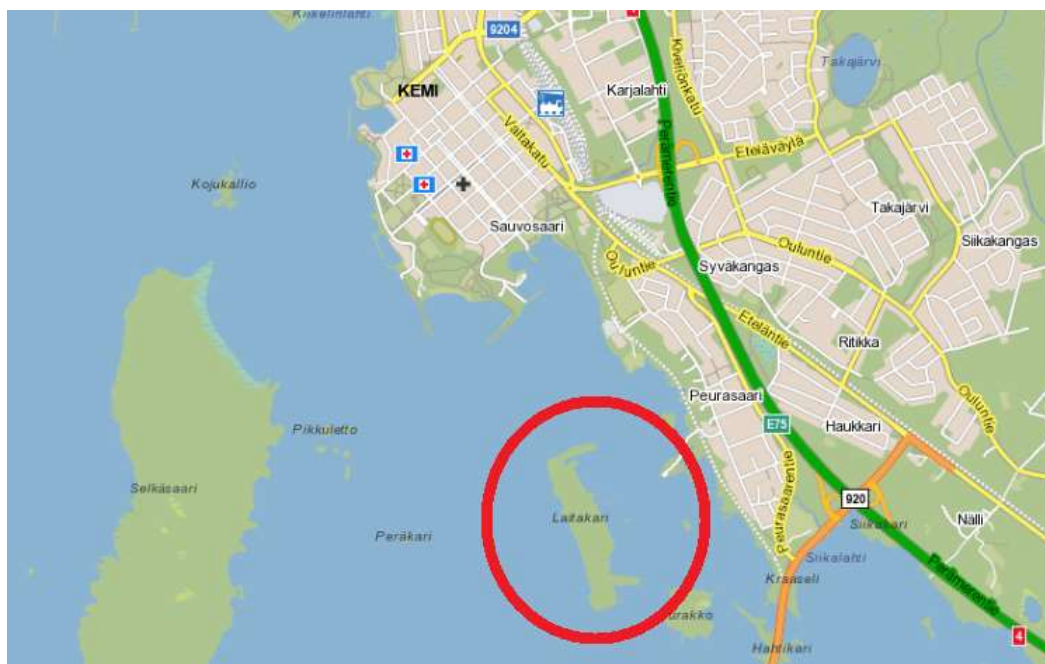
- sahan- ja asuinympäristön jäännökset
- osittain hyvin säilyneet rimamöljät
- poikkeuksellista kasvillisuutta ja maaperä (kivimateriaalia)
- hyvin lyhyt välimatka mantereelle.

Saarella uskotaan olevan iso potentiaali virkistys- ja matkailukohteena. Tämän ytimekkään maisemanhoitosuunnitelman tarkoitus on arvioida Laitakarin nykyinen tila, esitellä maisemaan sisältyvät arvot ja määrittää tarpeelliset hoitotoimenpiteet saaren kehittämisen kannalta.

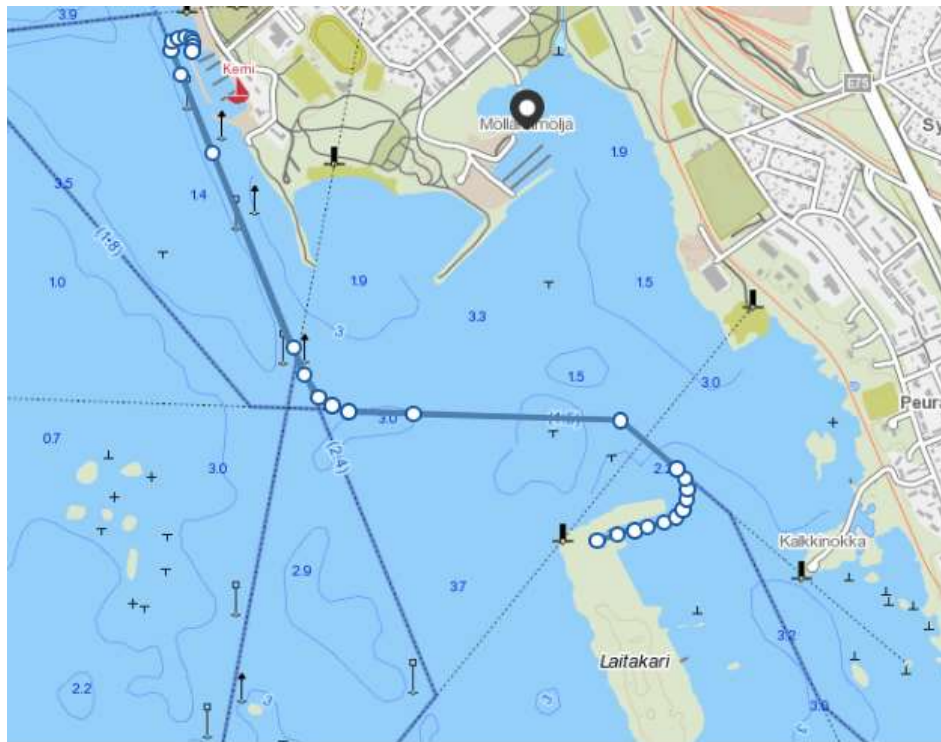
2. Saaren perusfaktat

2.1. Sijainti, saavutettavuus ja omistus

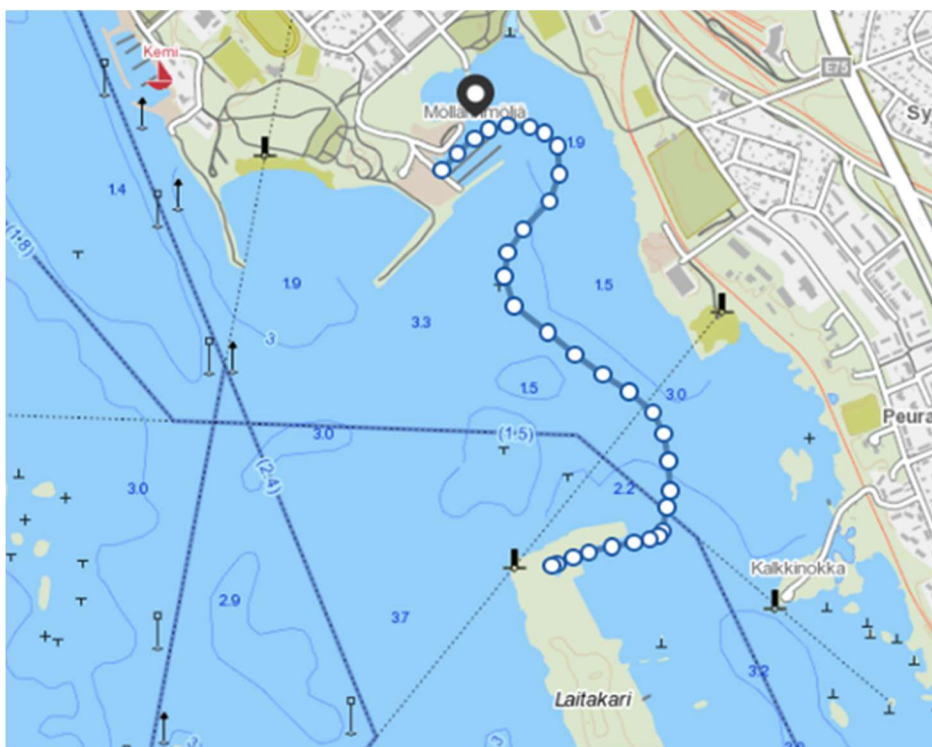
Laitakari sijaitsee Kemin edustalla (kuva 1). Lyhin välimatka Laitakarista mantereelle (Kalkkinokka) on vain liki 400m, välimatka saaren pohjoispäästä (Rauhanlahti) Kemin sisäsatamaan (Ulenin ranta) on noin 2,6 km (kuva 2, seuraava sivu) sekä Mansikkanokan matkailuympäristöön (Möllärinmöljä) noin 1,8 km (kuva 3, seuraava sivu).

Kuva 1: Laitakarin sijainti Kemin edustalla.

Kuva 2: Etäisyys Sisäsatama – Laitakari (Rauhanlahti), 2600 m

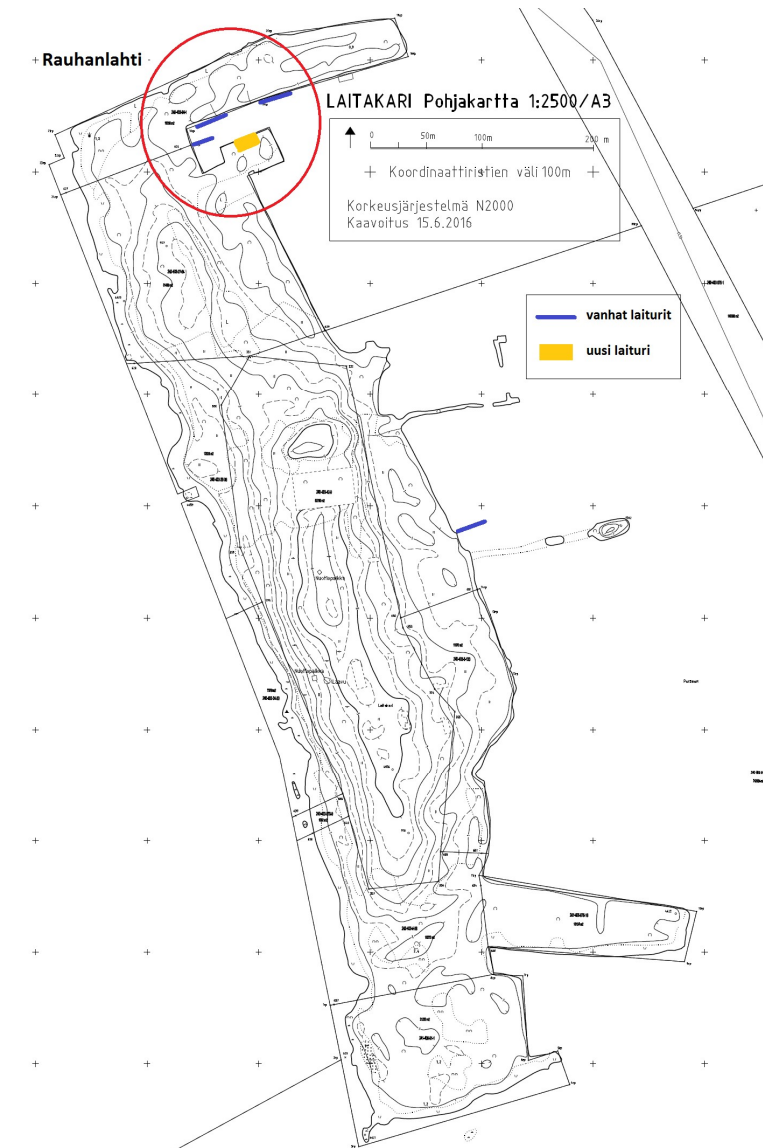

Kuva 3: Etäisyys Möllärinmöljä – Laitakari (Rauhanlahti), 1800 m

Vesistö saaren ympärillä on monin paikoin hyvin matala. Laitakarin itärannan ja mantereen välillä kulkee väylä, jonka syvyys on 1,5 m.

Saaresta löytyy kaksi laituri-alueita (kts kartta, kuva 4)

- Rauhanlahti (saaren pohjoispäässä): yksi ponttoonilaituri (kuva 5), kaksi rantalaituria (kuva 6/7), kunto puutteellinen; yksi uusi rantalaituri (rakennettu kesällä 2016), hyvässä kunnossa (kuva 8).
- keskisaarella, itärannalla: yksi ponttoonilaituri (kuva 9), huonossa kunnossa.

Kuva 4: pohjakartta / laitureiden sijainti

Kuva 5: Rauhanlahti / ponttoonilaituri

Kuva 6: Rauhanlahti / rantalaituri 1

Kuva 7: Rauhanlahti / rantalaituri 2

Kuva 8: Rauhanlahti / uusi rantalaituri

Kuva 8: keskisaaren itärannan ponttoonilaituri

Säännöllistä veneyhteyttä Laitakariin ei ole olemassa (tilanne 2016).

Laitakari on noin 935 m pitkä ja 110 m – 200m leveä. Pinta-ala on 19,62 ha (kts pohjakartta, kuva 4)

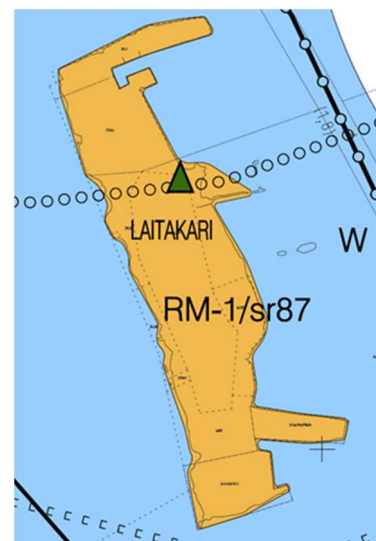
Suurimman osan saaresta omistaa Kemin kaupunki. Kaksi palstaa Laitakarin eteläpäässä omistaa Keminmaan kunta (241:406:91:1 ja 241:406:878:16), yksi pieni palsta (878.9) on yksityisomistuksessa.

2.2. Kaavoitus ja käyttöoikeus

Laitakari kuuluu kaavoitusluokkaan RM-1/sr87 (kuva 3), joka tarkoittaa: RM-1: ”Matkailua palvelevien rakennusten korttelialue. Alue on kulttuurihistoriallisesti merkittävä. Sillä olevien entisen rakennusten ja niiden pihapiirien ominaispiirteet on säilytettävä. Alueelle rakennettavien uudisrakennusten on sovittava vanhaan rakennuskantaan massoitte- lun, rakennusmateriaalien ja värityksen osalta.”

Saarella ei ole asemakaavaa.

Kemin kaupunki on vuokrannut saaren Perämeren Ystävät ry:lle lam- paiden laiduntamiseen. Vuokrasopimus on voimassa 1.5.2015 – 31.10.2021.

Käyttöoikeudesta Kemin Laitakari ry on ollut yhteydessä Kemin kaupunkiin, joka on antanut luvan pe- rustavaan raivaustyöhön sekä perusinfra parantamiseen (uusi laituri Rauhanlahdessa, uusi käymälä keskisaarella).

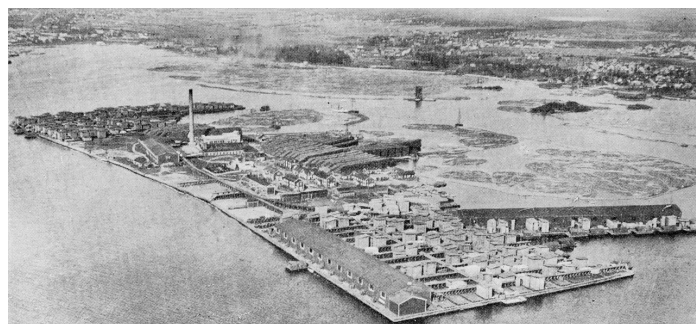
2.3. Saaren menneisyys ja nykytilanne

Aikanaan Euroopan suurimpiin kuulunut saha loi Laitakariin ja viereiselle Juurakon saarelle tiiviin yhteisön asuinalueineen ja kouluineen. Sahayhdyskunta koostui toiminnan huippuvuosina 300 – 400 työntekijästä ja Laitakarin saari oli pitkälle 1900-luvun puoliväliin asti iso kylä, jossa oli parhaimmillaan 350 asukasta: kaikki työnjohtajat, sahan hoitajat ja työväestö asuivat pääosin Laitakarissa sekä vieressä sijaitsevassa Juurakon saarella. Elämä oli melko vilkasta jo ennen toista maailmansotaa. Saaresta löytyi muun muassa kauppa ja Juurakossa sijaitseva 1901 – 1952 Laitakarin oma kansakoulu.

Kemi-yhtiön ostaessa itselleen Laitakarin, Karihaaran ja Tornion Röyttän sahat, siitä tuli Euroopan suurin sahateollisuuslaitos.

Laitakarin huipputoimintavuosiin kuului monipuolista ammattitaitoa:

- uitto: Kemijoelta (silloin Euroopan suurin irtouitto) tulevat puut niputettiin ja hinaajat kiskoivat tukkitarakat sahattavaksi
- hinaajiin liittyvät ammatit
- sahurit
- muut sahatoimintaan liittyvät ammatit

Kuva 4: Laitakari 1934

Myös sivistys- ja kulttuuriympäristön kannalta Laitakarilla on ollut osa Kemian historiassa (Laitakarin kansakoulu / Juurakon koulu, 1901 – 1952; työväenliikkeen syntyminen).

Tulipalojen seurauksena Laitakari tyhjentyi hiljalleen 1939 jälkeen, kun sahatoiminta päättyi. Vaikka saari oli vielä 70-luvulla täysin puuton, historiallinen Laitakari on nykyään metsittynyt. Menneisyydestä ei ole nykypäivänä paljon jäljellä:

kuva 6: kuivaamon perustukset

kuva 5: "baanan" perustukset

- sahan, kuivaamon sekä toimintaan kuuluvat "baanan" perustukset säilyivät jossain määrin
- kuivaamon korkeasta savupiipusta osa on edelleen näkyvissä
- sahanjohtajan talossa sijaitsevan kassakaapin tiilimuurista jäi muutamia fragmentteja ja myös kaapin ruostunut ovi löytyy vielä maasta
- melkein koko Laitakarin rantaviiva koostui isoista määräistä "ajopuuta"

Laitakarin pohjoispäässä sijaitsee ns. ”Rauhanlahti”, jossa on peruskunnossa oleva laituri. Saaren keskiosassa on kaksi laavua, kuivakäymälä sekä mantereen puolella toinen peruskunnossa oleva laituri.

Paikallishmiset ovat epäillyn punkkipopulaation vuoksi viime vuosina jossain määrin välttäneet käyntiä Laitakarissa. Saaressa on kuitenkin kesällä 2015 ja 2016 suoritettu Kemin Laitakari ry:n johdolla raivaustyötä, joka on vähentänyt aluskasvillisuutta. Sen lisäksi saarella on kesällä 2015 laiduntanut 18 lammasta (kesällä 2016: 52 lammasta), joiden läsnäolo tunnetusti pienentää punkkikantaa.

2015 ja 2016 saarella raivaustyötä suorittaneet henkilöt eivät ole raportoineet yhtään punkkihavaintoa.

kuva 7: savupiipun jäännökset

Saaren kartta (perusinfra ja alustava kartoitus jäännöksistä: liite 1)

3. Saaren maiseman/ luonnon pääalueet

3.1. Rauhanlahden satama-alue

Rauhanlahti on maisemaltaan rauhallinen ja harmoninen suojasatama, pitkä kapea lahdeke rimamöljien välissä saaren koillisosassa. Siellä on kaksi vanhaa ja uusi, iso laituri.

3.1.1. Ison laiturin ranta-alue

Uusi iso laituri (2016) on saarelle tulijoiden maihinnousukortti. Laiturin ranta-alueelta, rimamöljältä puusto on suurimmaksi osaksi poistettu harvalukuisia rantakoivuja, mm. veneiden ja laivojen kiinnityspuita lukuun ottamatta.

Aluskasvillisuuttakaan ei rannalla juuri ole. Laiturilta lähtee vastarakennettu, järeä 50m pitkä pitkospuupolku, joka jatkuu tavallisena polkuna keskisaareen asti.

Ranta-alue kokonaisuudessaan on uudisrakentamisen seurauksena selkeä ja siisti. Se on myös maisemallisesti kaunis ja mieleen jäävä, sekä helppokulkuinen portti saareen nimikyltein. Ranta-alueelta näkyy hyvin joka suuntaan, paitsi saaren umpeenkasvaneeseen itärantaan.

3.1.2. Rimamöljä

Rimamöljän koivikkoa on harvennettu siten, että meri näkyy paikoitellen kannaksen läpi toiselle puolen lahdeketta. Kasvillisuus on puolukka- ja metsäimarrevaltaista. Rimamöljä on taustana tärkeä osa sataman maisemakokonaisuutta. Sieltä myös avautuu kaukomaisema merelle. Rimamöljän puolella on myöskin vanha laituri.

3.2. Puistoalue/Baana

3.2.1. *Puistopolku risteyksestä pohjoispäähän*

Saaren koivuvaltaisessa pohjoispäässä on asutuksen raunioita. Myös kahdelle vanhalle laiturille lahdekkeen pohjoisosassa johtaa oma polunhaaransa. Pohjoispäästä itään haarautuu rimamöljä (n. 300 m). Pohjoisranta on täynnä puunkappaleita. Kasvillisuus on rehevää ja saniaisvaltaista reuna-alueella. Aluskasvillisuutena on muuten puistopolun varrella puolukkaa.

3.2.2. *Risteysalue saaren laella/Baana*

Saaren pohjoispäässä polkujen risteyksestä alkaa kyltillä merkitty baana, vanha kuljetinrata. Risteysalueella on myös uusi suuri Laitakari-opastetaulu, joka soveltuu sijoittelultaan hyvin alueen luontoon ja johdattaa kulkijat saaren historiaan ja nykypäivään.

Korkealta risteysalueelta näkyy joka suuntaan, mutta itärantaa alas suoraan Rauhanlahden suuntaan voisi vielä vähän avata tämän moniulotteisen näköalan tehostamiseksi. Risteysalue on tärkeimpiä alueita Rauhanlahden ja Laitakarin maisemassa ja saarella kulkemisen aloituskohtana.

3.2.3. *Puistopolku risteyksestä keskisaareen*

Puistomainen vaikutelma syntyy saaren laen yhtenäisestä, melko tasaikäisestä koivikosta, joka reunustaa ympäristöltään avointa polkua. Koivujen lisäksi siellä tavataan muitakin lehtipuita, kuten pihlajaa ja tuomea. Kuusia on siellä täällä. Polun ympäristöä on jonkin verran harvennettu länsirannalta niin että meri näkyy taustalla. Saaren itäranta suojausalamasta etelään on enimmäkseen raivaamatonta lehtimetsää. Näköalaa merelle on vain keskeltä avattu.

3.3. Kulttuurihistoriallinen puistoalue (Saha, Voimala, Kuivaamo)

3.3.1. *Saha*

Laitakarin sahaan perustuu koko saaren historia ja merkitys Kemin puunjalostusteollisuuden lähtökohdana. Jäljellä olevat betonirauniot ovat isoja sammaloituneita järkäleitä, jotka muodostavat oman kokonaisuutensa saaren pohjoisosassa polun varrella. Ne ovat olennainen osa Laitakarin maisemaa.

3.3.2. *Voimala*

Voimalasta on jäljellä enää kaksi pientä osaa sen savupiipusta. Toinen on paremmin säilynyt, punatiilinen rapattu kappale, josta voi vielä päätellä sen alkuperäistä tarkoitusta. Jäänteet sijaitsevat omalla alkuperäisellä kumpareellaan.

3.3.3. *Kuivaamo*

Sahan kuivaamosta on jäljellä suuri moniosainen kivijalka ja neliömäisiä betonisia perustuksia. Niistä saa hyvin käsityksen kuivaamon koosta. Ratamainen kuivaamon pohja saattaa vetää puoleensa lapsia, mikä tulee ottaa tulevaisuudessa huomioon.

3.4. Retkeilyalue

3.4.1. *Laavu 1*

Laavu 1 on suojaisassa rinteessä toista laavua alempana rantaan avatun näkymän kohdalla. Laavun sijaintipaikka on vaatimattomampi kahdesta laavualueesta. Paikasta löytyy maisema-arvoja ja se tarjoaa nykyisellään melko hyvin tuulensuojaa. Laavu on hiihtoreitin varrella. Laavu vaatii kuitenkin kunnostamista etenkin katon osalta. Kunnostuksella on myös maisemallinen merkitys.

3.4.2. *Laavu 2*

Laavu 2 sijaitsee saaren keskiosassa erittäin kauniissa maisemarinteessä saaren länsipuolella. Laavualueelta avautuu kaukomaisema merelle. Rantaa on jo kahdesta kohdasta sopivasti avattu ja laavukentän aluetta reunustaa suojaava puusto. Paikka on kuitenkin keskeltä toista laavualuetta suojattomampi ja tuulisempi.

Ylärinteessä on myös vanha opastintaulupohja. Rannalla on betonisia rauniopaasia ja rauniokellareita. Toinen suuri Laitakari-opastetaulu on laavualueella suojaisessa paikassa. Lampaat kulkevat siellä paljon. Laavu 2 on myös talvikäytössä latureitin varrella. Laavun katto tarvitsee korjausta. Korjauksella on myös maisemallinen merkitys.

3.4.3. *Entisen konttorin ympäristö*

Laavujen välinen saaren toiseksi korkein alue soveltuu erilaisten tapahtumien pitopaikaksi ja sitä on jo käytännössä Laitakarin avajaisissa (2016) testattu. Isokin väkimäärä mahtuu hyvin kentälle ja maaston avonaisuus ja vähäpeitteisyys tekee siitä helppokäyttöisen niin järjestäjille kuin yleisölle. Alueelle on 2016 rakennettu uusi ekokäymälä vanhan käymälän viereen. Juhlakentällä on sahan konttorin perustuksia, myös savupiipun jäänteitä ja kellari. Vanha Polttoainevarasto on alueen reunalla. Keskisaarella on myös oma laituri.

3.4.4. *Perinnemaisema / laidunnettu keto*

Laitakarissa on kahtena kesänä laiduntanut 30–40 lammasta. Niille aidattu korkea keto saaren eteläpäässä on myös maisemallisesti kaunista aluetta. Se on avointa ja yhdessä laiduntavien lampaiden kanssa muodostaa oman maisematyyppinsä, kedon.

Lampaat ovat jo tähänastisella laidunnuksellaan muovanneet kasvilajistoa. Lajirikkaus on alkanut palautua ja kedolla kukkivat mm. perinteiset ahomansikka ja kissankello sekä keltainen kannusruoho. Reuna-alueella on osin harvennettua puustoa. Kedolta laskeutuu polku rantaan.

3.5. Luontoalue

3.5.1. *Monokulttuuri/Vadelmapensaikko*

Saaren keskiosassa (entinen lautatarha-alue) on laajoja yhtenäisiä vadelmakasvustoja itäpuolella. Ne muodostavat ns. monokulttuurin, yhden isokokoisien kasvilajin valtaaman alueen. Tällainen monokult-

tuuri syntyy, kun aluetta ei niitetä tai laidunneta. Matalammat ruohovartiset kasvilajit tukahtuvat vähitellen isompien lajien varjostuksesta. Seurauksena luonnon monimuotoisuus köyhtyy tähän päätepisteeseen. Tarkoitus on poistaa nämä monokulttuurialueet, mutta pieni näyteala niistä voidaan jättää kasvillisuussukcession havainnollistamiseksi saarelle.

3.5.2. Hiekkaranta/Rantabulevardi

Minikokoinen hiekkaranta on saaren maisemallinen helmi. Se sijaitsee alhaalla saaren eteläpään rimamölgän ja saaren rantaviivan risteyskohdassa. Se on kolmionmuotoinen, pituudeltaan noin 7 m. Hiekkarannan kohdalla on hyvä hiekkainen pohja. Hiekkarannan läheisyyteen soveltuisi hyvin tynnyrisauna.

Rannalla kasvaa tiheää juurakkoista lehtimetsää, ja hiekkarannan lähirantaa reunustaa kaunis "rantabulevardi", jonka ylle koivut kaartuvat. Syrjäinen sijainti varmistaa paikan rauhallisuuden ja erityislaatuisuuden vaikutelman.

3.5.3. Rimamölgä

Saaren kaakkoispäässä on osin harvennettu koivuvaltainen rimamölgä, jolla kasvaa koivuvaltaista puustoa ja aluskasvillisuutena on pääasiallisesti saniaisia. Sen reuna on sammaloitunut ja juurakkoisia puita kasvaa uimarannan puolella. Tämä antaa oman lisänsä paikan kauneusarvoille.

Rimamölgän pohjoisreunalla kulkee rantapolku nokalle asti. Sieltä avautuu näköala saaren itärannan puolelle ja läheiseen Juurakon saareen etelässä. Eteläreuna on puunkappaleiden peittämä. Rimamölgä ulottuu puuntäyttämään lahdekkeeseen asti, jossa on korkeampi rimatasanne Veitsiluotoon päin.

3.5.4. Kaakon lahti

Saaren eteläpäässä on suojaisa harmaiden puunkappaleiden täyttämä lahti. Se on maisemallinen näyte Laitakarin saahistoriasta ja sen kauttaaltaan puunpalojen täyttämistä rannoista. Lahden reunoilla kasvaa mm. harmaaleppää. Puulahdesta lounaaseen on vaikeakulkuinen ja raivaamaton saaren eteläosa.

3.5.5. Lehtomainen tuore kangas

Hiekkaranta-alueen lähellä on lehtomainen tuore kangas, jossa kasvaa saniaisia, lillukkaa, herukkaa jne. Puustoa on alueelta jonkin verran harvennettu ja myrskynkaatoja lojuu osin maassa. Täällä on myös saaren kapein kohta, jossa itä- ja länsiranta kohtaavat todella lähellä toisensa (noin 100 m). Alue on saaren matalinta osaa rantojen ohella. Se kohoaa reunaltaan pohjoispään suuntaan lammaslaiduntaa kohti. Alueelta on helppo löytää saaren vihreä sydän.

4. Erikoiskohteiden kuvaus

4.1. [Rauhanlahden satama-alue](#)

Rauhanlahden satama-alue kokonaisuudessaan on erikoiskohde. Siihen liittyy historiallisia arvoja ja kauneusarvoja sekä tärkeä merkitys kulkuväylänä, joka on vasta rakennettu (laituri, pitkospolku) palvelemaan kaikkia saaren käyttäjiä. Kokonaisvaikutelmaltaan satama-alue on idyllinen ja toimiva.

4.2. [Risteysalue saaren laella](#)

Risteysalue saaren laella on tärkeä baanan lähtökohtana ja näköalojensa vuoksi joka suuntaan. Se on tärkeä opastuspaikka opastustauluineen ja opastuskyltteineen. Risteysrinteeltä havaitsee myös hyvin saaren korkeuserot.

4.3. [Kulttuurihistoriallinen Puistoalue \(Saha, Voimala, Kuivaamo\)](#)

Laitakarin saha toimi 77 vuotta sahan nykyisten raunioiden päällä. Rauniot ovat Kemin kulttuurihistoriassa tärkeitä.

Savupiipun jäännökset luovat kokonaiskuvaa entisestä saha-alueesta ja ne antavat oman henkensä nykyalueeseenkin.

Kuivaamo oli tärkeä saaren sahan toiminnalle. Kivijalasta saa hyvin käsityksen kuivaamon koosta.

4.4. [Retkeilyalue \(Laavu 2\)](#)

Laavu 2 on Laitakarin tärkein retkeilyn tukikohta. Se on myös maisemallisesti saaren kauneimpia paikkoja. Lisäksi se on sijainniltaan sopivan rauhallisella paikalla, jonne on sopiva kävelymatka Rauhanlahdesta ajallisesti lyhyelläkin saariretkellä. Paikassa voi myös jo nykyisellään leiriytyä.

4.5. [Retkeilyalue \(Perinnemaisema/Laidunnettu keto\)](#)

Keto on saaren takaosassa, mutta sen verran lähellä laavualueita, että siellä on helppo poiketa katso-massa kesällä kukkivaa korkeaa lammasketoa lampaineen. Tämän perinnemaiseman yli on myös helppo kulkea saaren luonto-osaan.

4.6. [Luontoalue \(Hiekkaranta ja rantabulevardi\)](#)

Syrjäinen hiekkaranta sitä reunustavine rimamöljineen on kaunis paikka. Se on käyttökelpoinen mm. retkeilyyn ja uimiseen, sekä ohikulkevien veneiden ja laivojen katselemiseen. Rannalla on historiallinen merkitys myös Laitakarin lasten uintipaikkana.

4.7. Luontoalue (kaakon lahti)

Puunkappaleiden täyttämät rannat ovat olennainen osa Laitakarin nykymaisemaa. Veitsiluotoon näkyvässä saaren eteläpäässä on säilyttämisen arvoinen maisema, lahdeke täynnä kauniita harmaita puunkappaleita.

5. Suojelukohteet

5.1. Kasvillisuus

Laitakarin luonto on palautunut vuoden 1966 jälkeen kohti luonnontilaa. Saari on vuosikymmenien aikana umpeutunut ja muuttunut paikoitellen läpitunkemattomaksi, minkä seurauksena sitä ei ole voinut käyttää. Saaren raivaaminen ja lampaiden laidunnus on aloitettu kesällä 2015.

Kesän 2016 jatkotoimien ja rakentamisen jälkeen saarta voidaan jo hyvin käyttää virkistykseen sen opastetulla keskialueella. Keskialue tulee todennäköisesti myöhemminkin olemaan saaren käytön ydin- aluetta, millä on merkitystä myös kasvillisuuden kannalta. Laitakarista tulee tehdä erillinen kasvillisuus- kartoitus.

Tämän suunnitelman kenttätöitä tehtiin elokuussa, mikä oli jo liian myöhäinen ajankohta kasvillisuuden tarkempaan kartoitukseen kukintavaiheessa. Kuitenkin saarelta tehtiin alustavaa kasvillisuuden havainnointia. Erityisiä, uhanalaisia kasvilajeja saattaa löytyä varsinkin sen länsirannoilta, ns. painolastikasveja, jotka ovat peräisin ulkomaalaisten laivojen lasteista. Uhanalaisten kasvien suojelu tulee ottaa saaren käytössä huomioon. Myös vanhoista entisajan puutarhoista on saattanut jäädä saarelle jäänteinä vieraskasvilajeja.

Saarella vallitsevana tyyppinä on hieskoivuvaltainen metsä. Seassa kasvaa muita lehtipuita, kuten pihlaja, tuomi, harmaaleppä ja kiiltolehtinen paju. Havupuista siellä kasvavat kuusi ja kataja. Isot kuuset ovat harvalukuisia korkeimmilla kohdilla. Pikku kuusia kasvaa siellä täällä, eteläosan keskellä kuusen- taimikkoa. Pienikokoista katajaa kasvaa lakialueilla.

Matalilla rannoilla mm. itäpuolella on puilla maanpäällisiä suikertavia juuria, koska niillä ei ole tarpeeksi syvyyttä tunkeutua maaperään liian ohuen maakerroksen takia. Tämä on saarelle ominaista mm. rimamölgien vuoksi. Juhlakentän korkea alue on hyvin aukeaa aluetta saarella, samoin saaren korkein alue, lammasketo.

Saari on topografialtaan melko jyrkkärantainen, mikä vaikuttaa myös sen kasvillisuuteen ja sen vyöhykkeisyyteen, myös erilaisten kasvuolosuhteiden kautta. Myös maankohoamisella on merkitys kasvillisuuden tulojärjestykseen ja kehittymiselle saarelle. Laitakarissakin on menossa ns. kasvillisuussukessio kohti kuusivaltaista päätepistettä. Maankohoamissaarilla se on omanlaisensa ja voi olla suojelun arvoinen luontotyyppi Laitakarissakin.

Tuuli, aallot, jää, vedenkorkeuden vaihtelut ym. tekijät vaikuttavat myös rantakasvillisuuteen. Se on muutenkin alati muuttuvaa ja myös nykytoimenpiteet (raivaus, laidunnus) muokkaavat kasvillisuutta koko ajan uuteen uskoon.

Havaintojen perusteella saarella esiintyy paljolti tyypillistä suomalaista ranta- ja metsäkasvilajistoa. Kuitenkin saaren luonto on sen kokoon nähden erittäin rikas ja monimuotoinen, täynnä pienoisekosysteemejä ja -habitaatteja. Vaihtelevuutensa vuoksi saari myös vaikuttaa paljon todellista kokoaan suuremmalta. Tämä lisää sen tulevia käyttömahdollisuuksia ja maisemallista laadukkuutta.

Saarella on kahden viime kesän (2015, 2016) ihmistoiminnan vaikutuksesta osin raivattuja ja kokonaan avoimiksi raivattuja kohtia, minkä seurauksena myös alempaan kasvilajistoon on jo vaikutettu (valo, varjostus ym). Osa alueista on vielä umpinaisia.

Monin paikoin kasvillisuus on laikuttaista tai alus- ja kenttäkerros on niukkaa, etenkin saaren itäpuolella. Tämä johtuu paljolti pitkäkestoisesta varjostuksesta. Puolukkaa kasvaa paljon saaren pohjoispäässä ja rimamöljillä.

Myös lampaiden vaikutus näkyy jo paikoitellen selvästi kahden laidunnuskesän jälkeen. Erityisesti saaren eteläpään lammasaitauksen korkealla kedolla, missä elokuussakin vielä näkyi kukkivaa väriloistoa, mm. ahomansikka, kissankello, keltainen kannusruoho ja siankärsämö. Lähialueella kasvaa ketokasveja mm. puna-apila.

Saarella on myös reheviä osia, eritoten eteläpään lehtomainen tuore kangas, jossa kasvaa saniaisia, kuten metsäimarre, hiirenporras ja sananjalka. Myös luoteisrannalla on rehevyyttä. Monokulttuureja, yhden lajin valtaamia alueita edustavat laajimmillaan itärannan vadelmapensaikot.

5.2. Kulttuurijäännökset (esim. rauniot, rannat, rimamöljät)

Laitakarin arvon pohjana on sen kulttuurihistoriallinen menneisyys, vanha höyrysaha (1862–1939). Sen toiminnasta on jäänyt saarelle jäänteitä, tärkeimmät niistä pohjoispäästä alkavan baanin eli kuljetinradan sekä sahan, voimalan ja kuivaamon sekä konttorin rauniot. Pääasiallisesti jäänteet ovat paasimaisia betonisia järkäleitä sekä kivijalkoja. Voimaloiden piipun jäänteet ovat punatiilisiä.

Rannoillakin on betonisia jäännöksiä mm. keskiosassa laavualueella ja sen läheisyydessä ja eteläpäässä. Rauniot luovat saarelle oman erikoislaatuisen, ainutkertaisen miljöön ja tunnelmansa. Ne kuuluvat saaren historiaan nähtävyyksinä, mutta osa niistä vaatii toimenpiteitä saaren turvallisen ja esteettisen nykykäytön mahdollistamiseksi.

Saari on alun perin pieni kari, jota on ympäriinsä laajennettu reunoilta sahan puutavaralla sekä erillisillä pitkillä rimamöljillä (n.300 m) saaren itäpuolella koillisessa ja kaakossa. Rimamöljien päälle on kasvanut viime vuosikymmeninä koivuvaltaista, jo kookasta puustoa.

5.3. Vaaralliset, toimenpiteitä vaativat ympäristöt (kellarit, kaivot, rima-alueet)

Laitakarin turvallisin ja helppokulkuisin alue on sen pääväylä, Rauhanlahdesta alkava avoin, kaunis keskipolku (500 m) ympäristöineen korkeassa maastossa. Muualla maastossa osasta muinaisjäännöksiä ja muista ihmistoiminnan aikaansaannoksista aiheutuu eriasteisia tapaturmariskejä etenkin erityisryhmille, kuten lapsille.

Saarella on kellareita keskiosan laavualueen (Laavu 2) rannassa ja ylärinteellä yhteensä neljässä paikassa. Ne ovat itsessään säilyneet hyvinä ja niihin pääsee sisälle. Niiden kunto on kuitenkin tarkistettava, mikäli niihin aiotaan sallia vapaa pääsy. Maanpäälliset kellareiden osat ovat huonommassa kunnossa ja voivat aiheuttaa turvallisuusriskejä.

Putoamisvaara on saarella useassa paikassa. Kannella peitetty kaivo on keskiosan ylärinteellä (laavu 2). Saarella on myös iso maakuoppa ainakin eteläpään lammassaitauksessa ja pohjoispäässä suuren opastustaulun lähellä. Vanhan Polttoainevaraston päällä on irtonaisia kivistä. Yksi niistä puuttuu kokonaan ja yksi on puolittain pois paikaltaan.

Rakennuksen pohjien jäänteitä on myös saaren keskiosassa laavu 2:n ja vadelmapensaikon välissä. Lampaat käyttävät makuupaikkanaan matalan pohjan alustaa, minne myös lapset voivat nykyisellään ryömiä. Rakennusten jäänteitä on kolmessa paikassa myös lammassaitauksen pohjoispuolella laavu 2:n lähialueella.

Lahoja puurakenteita on maastossa ojan varrella saaren itärannalla vanhan Keräämön kohdalla. Ojan päässä rannan puolella on avoin kuilu, johon voi pudota viereiseltä vanhalta polulta. Rantaan on myös kiinnitetty Keräämön alueella pienen lahdekkeen lähellä laiturintapainen rakenne köydellä. Tälle tulee tehdä jotain.

Lahoja puutolppien puolikkaita huonokulkuisine ympäristöineen on rivissä kaakkoisrimamöjljällä ja saaren eteläosassa luontoalueella. Eteläpään puuntäyttämän lahdekkeen viereinen, muutoin edustava rimamöjljätasanne on lahon tuntuinen. Tämä tulee tulevassa käytössä huomioida.

Saaren rimareunukset pohjoisessa ja keskilaiturin kohdalla voivat myös aiheuttaa liukastumis- ja putoamisriskin. Maanpäälliset, käärmemäiset puiden juuretkin voivat aiheuttaa tapaturmariskejä maastossa etenkin itärannoilla.

Saaren kivijalat pohjoisosassa sekä keskiosassa muodostavat vaaranpaikkoja. Myös savupiippujen ympäristöt pohjois- ja keskiosassa voivat olla vaarallisia (sortumisvaara ym.) Saaren etelä- ja erityisesti luoteisosa on kaikkein vaikeakulkuisinta, osin epätasaistakin maastoa umpinaista itäpuolta lukuun ottamatta.

Rima-alueiden pohja on paikoitellen lahoa, esim. saaren eteläpäässä ja länsipuolella. Itsessään rantojen kasautuneet irtonaiset puunkappaleet voivat aiheuttaa kompastumis-, liukastumis ja nyrjähdysriskejä.

Lasinsirut, naulat ja metallinkappaleet erityisesti reuna-alueilla täytyy poistaa. Tiilen- ja betoninkappaleet rannoilta on myös poistettava.

Lisäksi keskiosassa rannalla on Pumppaamon jäännöksenä suuri betoninen neliömäinen betonikappale, jolle täytyy tehdä jotain. Se on nykyään maisemallinen haitta. Toinen, suuri pyöreä Pumppaamon rannio soveltuu saaren tulevaan käyttöön sellaisenaan, mutta korjattuna. Tällä hetkellä siihen liittyy jonkinasteinen putoamisvaara.

6. Maisemanhoidon tarpeelliset toimenpiteet

Laitakarin ryteikköisiä metsiä ja pensaikkoja on jo melko paljon raivattu ja harvennettu. Tätä voidaan vielä jonkin verran jatkaa etenkin itärannalta. Puistopolun alkuosan keskellä on mukavasti aukkoa, mutta muuten itäranta on melko umpinaista etelään asti etenkin lähellä rantaa.

Länsipuolella Pumppaamon ison rakennuksen kohdalla on myös melko läpitunkemattomia ja roskaantuneita rantametsikön osia, joita on raivattava tulevaa käyttöä varten. Kuitenkin laavujen ympäristön lähialueen puuston ja pensaikon suojaavuutta tulee säilyttää.

Pohjois- ja länsirannat ja kaakkosirimamöljän eteläranta ovat täynnä puunkappaleita, jotka on ajan mittaan poistettava. Ne ovat kuitenkin myös olennainen osa Laitakarin historiallista, kiinnostavaa maisemaa, joten niitä kuuluu jonkin verran säilyttääkin sopivissa paikoissa, esim. saaren eteläpään lähdeke.

Maisema-arvot perustuvat myös yksilölliseen kokemukseen ja näkemykseen eri paikoista. Vaihtelevuutta saaren maisemassa on paljon jo luonnostaan, mutta maisemanhoidolla tärkeimpiä yksityiskohtia voidaan korostaa.

Kuitenkin saaresta on ollut melko helppo löytää ne kohteet, jotka lienevät useimpien ihmisten mielestä maisemallisesti arvokkaita. Ne liittyvät mm. saaren historiaan, erikoisiin maastonkohtiin tai luontoarvoihin. Näihin alueisiin on jo kiinnitetty huomiota tähänastisessa maisemanhoidossa.

Saaren pääpolku sen laella on melko kuivaa ja kulutusta kestävä maastoa, mutta esteellisyyskysymyksen on tulevaisuudessa kiinnitettävä huomiota. Tämä liittyy myös maisemakysymyksiin, jos itse polkua täytyy leventää. Myös kasvillisuuden kannalta kulkemista on ohjattava sopivasti mahdollisesti tehässä uusia polkuja saarelle.

Puistopolun varrelle voisi laittaa levähdyspenkkejä, jotka sopivat myös puistomaisen vaikutelman tehostamiseen. Laitakarissa on paljon tutkitusti tärkeitä virkistyskäytön laatulementtejä suhteessa maisemaan ja metsäluontoon (vaihtelu, korkeuserot, monimuotoisuus ym.) Puistopolun varrella toteutuu hyvin myös yleisesti arvostettu avaruus.

Myös muut kuin kauneusarvot ohjaavat maisemanhoitoa saarella. Esimerkiksi raunioalueella oleskelun tulevaisuudessa kerrallaan ehkä pitempäänkin (opastukset, tapahtumat jne.). Tuolloin myös sen ympäristön umpinaisuudella on merkitystä pienellä saarella (suoja vaikutus tuulelta, sateelta ym.) Samoin esim. Retkeilyalueen laavujen ympäristössä puuston riittävä suojaavuus on tärkeää maisemakokemuksen rinnalla. Rauhanlahden satama-alueella maisemaa opastustaulun läheltä alas tulisi vielä hiukan avata moniulotteisen näköalan saavuttamiseksi. Luoteisosassa "villää luontoa" voidaan säilyttää tarkoituksellisesti. Yleistavoitteenakin tärkeää saaren maisemanhoidossa on sen luonnollisen kauneuden, vähän villiintyneen ilmeen säilyttäminen.

6.1. Yleishoito/metsiköt ja niiden nykytila - tavoitetila

Laitakarissa metsiköt ovat syntyneet 1960-luvun puolenvälin jälkeen vuokraväestön muutettua lopullisesti pois saarelta. Saari on hyvin koivu- ja lehtipuuvaltainen. Havupuut, kuten kuuset ja katajat ovat

vähemmistönä. Isoja kuusia on harvassa korkeimmissa kohdissa. Pieniä kuusia on siellä täällä, ja varsinkin

eteläpään luontoalueella on kuusentaimikkoa. Pieniä katajia on lakiosassa. Pihlajia (vanhojakin) on runsaasti eritoten puistopolun loppupäässä ennen raunioaluetta sekä laavualueilla.

Nykytilassa saarella on vielä jonkin verran lehtipuiden ja pensaikon harvennuksen tarvetta siellä, missä työtä on jo melko paljon tehty. Täysin harventamattomia alueita ovat mm. koillisranta satama-alueella ja luoteisosa. Niitä tulee tulevaisuudessa ainakin vähän harventaa.

Tähänastiset harvennukset ja raivaukset on saarella tehty onnistuneesti, mutta osin keskeneräisesti ja tietoisestikin kevyellä kädellä. Lampaat vaikuttavat mm. saaren alempaan pensaikkoon ja kasvillisuuteen. Keskiosan laajaa vadelmapensaikkoaluetta itärannalla pitäisi niittää, koska lampaat eivät syö vadelmanlehtiä. Tähän asti ne eivät ole lainkaan kulkeneet vadelmapensaikoissa.

Tavoitetilassa saarella on edelleen aukeaa, osin harvennettua sekä umpinaista metsikköä. Tähän liittyvät myös maisemakäsitteet avoin, puoliavoin ja suljettu maisematila. Vaihtelevuus on tuleville käyttömahdollisuuksille erityisen tärkeää, kun kysymyksessä on tällainen pieni saari.

Vaikka metsiköt eivät itsessään ole taloudellisesti arvokkaita, on etenkin puistopolun esteettinen arvo korkea. Saarella on myös yksittäisiä erikoisia puita, jotka voisi merkitä maastoon.

6.2. [Kulkuväylät - myös lampaiden kannalta](#)

Saaren pääkulkuväylä on sen nykyinen keskipolku. Mahdollisia muita polkureittejä voi tulevaisuudessa olla rantojen läheisyydessä (suunnitellut Raunio- ja Luontopolku), kunhan rannat ensin saadaan raivattua puunkappaleista ja muusta ylimääräisestä materiaalista.

Lampaat ovat saarelle tärkeitä luonnollisia maisemanhoitajia ja muutoinkin ne soveltuvat hyvin perinteiseen saaristoluontoon.

Nykyisen kedon lisäksi niiden laidunnuksen seurauksena saarelle voi syntyä myös toinen perinnemaisematyyppi, metsälaidun. Laitakarissa niiden vapaasta kulkemisesta aiheutuu kuitenkin myös haittaa ihmisten kulkemiselle. Lampaat käyttävät samaa puistopolkua kuin ihmisetkin ja jättävät jätöksiään sinne.

Useimmat ihmiset kokenevat lampaat sympaattisiksi saaren vetonauloiksi, mutta saaren yleisen siisteyden kannalta lampaat pitää ohjata saaren muihin osiin tekemällä niille omia kulkureittejä esim. saaren itäpuolelle. Lampaiden jätöksiä tulee saarelta myös säännöllisesti tärkeimmiltä alueilta tulevaisuudessa korjata.

6.3. [Kulttuurijäännöksen ympäristö](#)

Saaren tärkein kulttuurijäännöksen alue on sen pohjoisosan raunioalue, jossa on mm. sahan, voimalan ja kuivaamon rauniot. Ne on opastuskylteillä merkitty. Niiden alueelle voidaan tulevaisuudessa laittaa tarkempia opastustauluja. Pohjoispäässä on myös asutuksen raunioita.

Tärkeimmän kulttuurijäännöksen alueen ympäristö on myös saaren maisemanhoidon tärkeintä aluetta sen jäännöksen kulttuurihistoriallisen arvon takia. On siis tarkkaan punnittava, miten paljon puustoa kannattaa kohteesta lisää poistaa. Nykyään ympäristöä on harvennettu jo siten, että puuston läpi siilautuu taustalla oleva meri saaren länsipuolelta.

Alueella voidaan tulevaisuudessa järjestää pitempääkin oleskelua vaativia tapahtumia, esim. historiallisia esityksiä ja musiikkitapahtumia siihen hyvin soveltuvalla entisen savupiipun ja sahan korkeiden betonipaasien välisellä alueella, joka liittyy hyvin läheiseen Juhlakenttään (ruokailut ym.)

Tällöin alueen avonaisuudella/umpinaisuudella on erityismerkitystä (suojavaikutus säältä ym.) Toisaalta myös valon määrä alueella on tärkeää. Nykyään betonisten paasien ja kivijalkojen ympäristöön on jätetty harvaa puustoa, mikä näyttää melko sopivalta maisemanhoitotasolta ja kuitenkin järkäleet asettuvat luonnollisesti maastoon.

Saaren keskiosassa on muita tärkeitä raunioita, kuten sahan konttori, (opastuskyltillä merkitty), voimalaitos ja kellareita neljässä eri paikassa. Niiden ympäristön maisemanhoito on tehtävä tapauskohtaisesti harkiten näiden enemmän hajallaan olevien raunioiden kohdalla. Saaren eteläpäässäkin on asutuksen perustuksia jäljellä ranta-alueella.

Kaikkialla on tärkeää huolehtia raunioiden hyvästä esille saannista yleisölle ja niiden kohdalle on tarkoitus laittaa tarkempia opastuskylttejä. Samalla myös tärkeää on niiden helppo saavutettavuus ja turvallinen oleskelu raunioiden lähialueilla.